

COSINZEANA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANUL XI. Nr. 12 // // // // // // // CLUJ, 1 DECEMBRIE 1927.

DIRECTOR: SEBASTIAN BORNEMISA // // REDACTOR: D. I. CUCU

PREȚUL 20 LEI

9021M2A

BCU Cluj / Central University Library Cluj

h.

COSINZEANA

CALEA IERTĂRII

de I. AGĂRBICEANU

— Pân'a trăit mi-a mâncat sănătatea; de când a murit groază'mi e că o să mânânce toată averea copilașilor. Să-i mai citești o slujbă, părinte, deslegarea cea mare, doar' de s'a îndura preasfântul să-i dea hodină. Deslegarea cea mare, sau care slujbă știi Sfinția ta că-i mai bună. O să plătesc, n'avea grije! Înainte-ți plătesc. „Unde a mers mia, meargă și suta.“

Femeia care vorbe era înaltă, uscățivă, cu obrazii supși, dar plini încă de energie. Ea băgă mâna în sân, scoase o năframă neagră, o desfăcu, luă din ea un petec de hârtie și începu să-l despătore cu grije.

Preotul făcu un gest de oprire.

— Lasă banii. Dacă slujbele de până acum nu au ajutat la nimic, e zadarnic să mai cheltuești. Cum ai spus dumneata: dai pe gârlă averea copilașilor.

Femeia se opri, îl privi neliniștită.

— „Văd că te-ai supărat părinte“, începu ea pe-un glas plângător acum. Dar nu trebuie să te superi. Sunt o femeie nenorocită. De multe ori nu mai știu ce vorbesc. Slujbele vor fi bune sfințele, dar se vede că nelegiuitei îi trebuiesc multe să se liniștească. Și azi noapte mi s'a arătat în vis. Plânsă și supărată se pune într'un colț lângă ușă, și se uită la mine până mă deștept. Apoi se face nevăzută.

— Dar nu m'am supărat, femeie. Îți spun numai adevărul. Liniștea celei moarte se pare că nu rugăciunile mele i-o vor aduce.

— Nu?

— Așa mi se pare. Cred că numai dumneata îi poți da liniștea.

— Eu?

— Da! Poate să mă înșel, dar așa cred.

Femeie îl privi înfricată.

— I-am pus pomenile, i-am dat parastasul la

patruzeci de zile! I-am plătit sărindarul! Ce mai așteaptă dela mine, nelegiuita?

— „Ceea ce nu i-ai dat până acum“, zise preotul cu tristeță. Dumneata vorbești de ea și acum cu a- ceeși ură cu care te purtai până trăia. Dumneata n'ai iertat-o nici acum!“

Femeia se întunecă, și liniile feței i se înăspriră.

— Să o iert? Dar Dumnezeu crezi că a iertat-o? Crezi, Sfinția ta, că a putut-o ierta?

— Noi nu cunoaștem hotărârile lui Dumnezeu, femeie, și dumneata când vorbești așa, hulești pe cel Sfânt. De unde poți ști că n'a iertat-o?

— Dăpă câte a făcut în vieță? Ori Sfinția ta ai uitat că a fost o cățea?

— Vorbești ca un păgân și-mi pare rău că te-am ascultat și am cetit atâtea slujbe. Pentru un suflet ca al dumnitale, rugăciunea e mazăre pe perete. Dumneata ești de vină dacă nu are hodină, nu ea. Sufletul dumnitale plin de răutate și de ură ți-o aduce în vis în toată noaptea. Nu iasă ea din mormânt, ci din simțirea nepotolită a dumnitale. Poți pleca! Până nu vei ierta-o, nu-ți va da pace. O vei vedea mereu.

Femeia privia acum cu ură pe preot: credea că-și bate joc de ea. Impătură hârtia cu banii, o învâli în năframă și o puse în sân.

— „Cum s'o iert?“, începu din nou privind la preot cu ochii sticloși. Iertarea nu vine din gură, ci dela inimă, părinte. Am spus și eu cu alții în rând: „Dumnezeu s'o ierte“. Dar crezi că inima ascultă? Când văd copilașii orfani din pricina ei, mi se stârnește veninul, părinte. Nu eu vreau să n'o uit, să o urăsc mereu. Răul, nenorocirea pe care ea a născăt-o, trăește în fața mea, în inima mea. Ea mi-a ucis băiatul, ea mi-a făcut nepoții orfani. Pe urmă a putut muri și ea. Nimic n'a dus dincolo din

nenorocirea pe care s'a înverșunat s'a crească.“ Și femeea cea uscățivă povesti din nou purtarea nurorei sale, decând i se dusese omul în război și până închise ochii.

Preotul cunoștea povestea. Moarta fusese o blăstămată. Câtă vreme i-a fost dus bărbatul s'a făcut o destrăbălata, după care striga satul vorbe spurcate și de ocară. Copilașii dacă n'ar fi fost soacră=sa, puteau paște iarbă. Bărbatul s'a înapoiat după doi ani, rănit și bolnav, dar ea în loc să-i fie milă de el, l-a canonit ca pe-un mucenic și căzu într'o destrăbălare și mai adâncă. Nu-i păsa că el știe, că vede chiar, nerușinările ei. Satul întreg o huiduia. El însuși, preotul, cerca zadarnic s'o scape din ghiarele necuratului. Bărbatul muri răpus mai mult de inimă rea decât de rană și de boală. Ea nu se asfâmpără nici atunci, continuă desfrânările până când acestea o răpuseră. În vremea din urmă se ațâța și se tâmpea cu rachiou tare. Beată, înghețată într'un șanț, o găsiră într'o zi de iarnă.

Preotul știa povestea, dar auzindu-o din nou i se păru că vorbise cu prea multă asprime femeii. Poate cineva ierta în grabă astfel de păcate?

— „Cum s'o iert?“, sfârși femeea după ce înșiră nelegiuirile celei moarte. E ușor să spui din gură: „Dumnezeu s'o ierte!“ Să nu fie cu supărare, părinte, dar eu cred că tot numai cu rugăciunile mă pot scăpa de ea. Fie chiar cum spui Sfinția ta! Dacă eu sunt de vină că mi se arată în somn mereu, tot numai Dumnezeu sfântul poate să-mi potolească, să-mi împace sufletul. De-aceea bine-ai face să mă citești vre'o slujbă potrivită.

— O să citesc un paraclis, dar pentru dumneata, nu pentru ea. Lasă banii! O să vedem pe urmă.

Femeea ieși nemângăiată din casa parochială. I se răscolise veninul povestind nelegiuirile moartei, îi era ciudă încă pe preot că vorbise de iertare, și nu era mulțumită fără plata înainte a slujbei. Ce preot poate avea rugăciunea de pomană?

* * *

Trei nepoți erau de crescut. Cel mai mare împlinea șase ani. Tatăl lor, feciorul ei, muri înainte cu o jumătate de an. De două luni se prăpădi și nelegiuita. Văduvă de douăzeci de ani, crescuse un rând de copii mici, — copiii ei. Acum, la bătrânețe, trebuia să crească alt rând. Uneori, ruptă de alergături și de muncă, simțea o șilă chiar pentru nepoți. Ce-i vinovată ea să n'aibe o clipă de liniște, alergând pentru copii altuia? Dar era deajuns să-i pri-

vească, să le audă glasul, pentru a se potoli. Toți trei semănau cu cel răposat. Uneori se zăpăcea și-i părea că e iarăși văduvă tânără și că aleargă chiar pentru copiii ei.

Cu venirea toamnei începu s'o viseze mai rar pe cea moartă. Tot supărată și plânsă i se arăta, în colțul de după ușe. N'a mai plătit nicio slăjbă preotului din sat; a dat vr'o patru unui preot bătrân, dintr'un sat vecin. Visând'o mai rar pe moarta, își zice: „Poate=s mai bune slujbele făcute de părintele Vortolomei“.

Toamna se pusese ploiasă și rece. O molimă dăduse între copiii din sat, li se umflară grumazii și mulți se înceară. Clopotul cel mic din turnul de piatră țingălea mereu.

Lelea Nastasia se umplu de spaimă. Grijea pe cei trei orfani ca ochii din cap. Nu-i lăsa să iasă din curte, îi oprise dela joc cu alții, îi afuma cu tămâie, cu burueni de leac, uscate și păstrate la grindă. Noroc că isprăvisse cu lucrul la câmp. „Ce mă făceam de se punea molima astă vară?“, își zicea decâteori vedea trecând pe uliță o mână de oameni după un sicriu mic, de câteori auzea clopotul.

Muriră vr'o doi și din vecini, — de-o vârstă cu nepoții ei. Groaza n'o mai părăsea acum. De când își îngropase feciorul nu mai simțise chinurile de azi, uscăciunea acea din suflet care-o părli atunci ca pe scândură pusă la fum. Când scăpă de desnădejde, după moartea feciorului, își spuse cu răutate: „De-acum pot trăi încă o sută de ani. Nu mai poate fi durere să mă doboare“.

Și acum, la gândul că i se pot îmbolnăvii nepoții, simțea că poate fi durere și mai mare, spaimă și mai cumplită. Nu se mai gândea la moartă, nu-și mai putea aminti dacă o visează ori ba. Se scula de zeci de ori pe noapte să asculte răsuflarea nepoților.

Și într'o zi nenorocirea căzu ca un trăsnet, din bun semin! Copilul mezin, Pătruț, se îmbolnăvi. Nu ieșise din casă, din curte. Paza fusese zădarnică.

Lelea Nastasia își pierdu capul. Săruta pe cel bolnav, plângea, îmbrățișa pe ceilalți doi. Nu se mai gândea că boala e molipsitoare. Preotul îi spusese de mult, că, — Doamne ferește — dacă se îmbolnăvește unul, trebuie să-l pună deschilinit într'o odae.

Ziua întregă nu se mișca de lângă cel bolnav. Încercă toate leacurile pe cari le știa. Noaptea, într'o vreme, copilul părea mai liniștit. Lelea Nastasia ațipi la căpătâiul lui.

Nu închise bine ochii și văzu din nou pe moarta care nu i se mai arătase de mult. Era în același

NOEMVRIE

Trec stoluri mari de corbi dinspre livadă
Cu lungul lor sinistru croncănit.
S'apropie Noemvrie de sfârșit
Și vântu=aduce fluturi de zăpadă.

Tu mâine pleci. — În neagra pustiire
Ce s'a întins pe sufletu'mi și=afară
O floare nu=i, că toate se uscară,
O floare n'am să=ți dau la despărțire.

Și plâng așa cum frunza plânge=acuma
Când nemilos la geam o bate vântul. —
Iubirea mea e tristă ca pământul
Când l=a încins în haina=i rece bruma.

ECATERINA PITIȘ

colț, după ușe, mai supărată ca de obicei. Dar' după o clipă în locul moartei, după ușe, se arată chipul doctorului.

Și se făcea că doctorul vrea să intre în casă. Și văduva se întreba: „Cum se între, doar' e după ușe?”

Pe doctor încă nu=l chemase nime pentru molima asta. Dela primărie îl înștiințară. Dar era de parte și se spunea că și în alte sate mor copiii. Lelea Nastasia nu credea în doctori. Tot cu burueni s'a vindecat ea și tot neamul ei. Dar acum se legă de arătarea din vis ca de singura mântuire.

Cu noaptea în cap trezi pe o vecină bătrână, o rugă să rămână cu copiii până se va întoarce, prinse caii la căruță și porni ca o vijelie. Pe la amiazi se întoarse cu doctorul.

Era un neamț blond, puternic. Din spusele femeii știa cu ce boală are de lucru. Dealtfel molima era și în satele vecine. Aduse ser și vaccină pe cei trei copii. Două zile rămăsese în sat.

În câteva zile mezinul scăpă de febră. Nu=l mai durea în gât. Nu=i mai venea să se înece, ceilalți doi scăpară cu o febră ușoară. În două săptămâni clopotul cel mic din turnul de piatră încetă să mai tragă.

Din noaptea aceea moarta nu se mai arată lelei Nastasia, deși acum, de când scăpase de groază, bătrâna se gândia la ea în toată clipa. Nu=i mai putea uita privirea, supărată de moarte.

Văzându=și nepoții sănătoși și veseli, bătrânei îi părea acum că a trecut un veac dela moartea tatălui și a mamei lor. Ca și când primejdia în care fuseseră cei vii ar fi ridicat un munte până'n cer între ea și cei morți. Se cerceta în suflet și nu mai afla nici o urmă de ură față de cea nelegiuită. Părea că

o uitase, părea o amintire depărtată și ștearsă. Și ea, și mucenicul răpus, feciorul său. Durerea cea nouă îngropase pe cea veche. Nastasia își simțea acum sufletul deplin potolit.

Și moarta nu=i mai turbura acum visurile.

După Crăciun amintirea moartei începu să presare în sufletul Nastasiei o înduioșare care părea că o îndeamnă să se împace cu toată lumea. „Ce suntem noi?” se întreba tot mai des. „O mână de pământ, o mână de patimi”. Și într'o Duminecă, cum asculta cazania, un junghiu rece o străpunse: Cum cuteza ea să mai urască pe un mort? Nu=i destul de nenorocit cel ce moare? Și cum cutezase să se scoale împotriva lui Dumnezeu care poruncește să iertăm greșelile noastre?

După liturghie îl rugă pe preot să vină Dumineca viitoare la pomana pe care va pune=.

— Ți se mai arată și acum în vis?

— Nu, părinte. Și apoi fac pomana pentru amândoi. N'au fost bărbat și nevastă legați prin căsătorie?

— Au fost și toată judecata o are singur Dumnezeu...

— Când mă gândesc că mi=a fost ca o fică și a murit ca o cățea într'un șanț... Vai de capul ei!

— Ai iertat o acum, nu=i așa? Poti pune pomana. Am să viu și eu.

În ochii Nastasiei se ivi o lacrimă. Înfăia care curgea pentru cea nelegiuită.

ZIUA A ȘAPTEA...

de: DELAVARONA

— Vă sculați, domnule?! ..

Și servitoarea s'apropie de pat, în vârful picioarelor.

Eu tăcui.

— Sunt orele zece, domnule, și...

— Ce poftești?

— Să fac...

— Să faci pe dracu! Fă ce poftești și nu mă plictisi.

Plecă precum venise: în vârful picioarelor!

Peste câteva minute, mă vizită proprietăreasa.

Proprietăreasa mea e văduvă, e între două vârste, nu-i urâtă, poartă rochie scurtă ca orice femeie care se respectă, are părul tuns „à la garçonne“ și e serioasă nevoie mare.

Se proțapi în fața mea, și cuvântă:

— Domnule! Sunt ceasurile zece, azi e sfânta Duminecă și servitoarea trebuie să scuture.

— Treaba ei. Asta îi e meseria!

— Da, dar trebuie să vă sculați.

— Eu mă scol când poftesc!

— Ba trebuie...

— Ascultă, cocoană, știi de-a făcut Dumnezeu în ziua a șaptea?! S'a odihnit și-a binecuvântat! Daa! În ziua a șaptea, Dumnezeu s'a odihnit și-a binecuvântat. E drept că nu prea avea pricină să se bucure, fiindcă în celelalte șase zile nu făcuse mare ispravă, dar — bună, rea — era munca Lui și a binecuvântat-o. În ziua de Duminecă, Ziditorul n'a trimis servitorii Raiului să „scuture“ prin grădină, nici Arhanghelii nu au mers la nefericiții noștri strămoși să-le turbure somnul pentru vre-un rest din chirie sau alte fleacuri...

Proprietăreasa mea își puse mâinile în șolduri, mă privi cu doi ochi ca două țevi de revolver și decretă cu gravitate și convingere:

— Să știi că, dacă azi nu plătești chiria, te-a=runc în stradă!

Amenințarea, se repeta pentru a zecea oară!

— Asta nu ai s'o poți face! — îi răspund plictisit.

— Ba, am să pot. Și te poftesc să nu fii o=braznic, mă'nfelegi?!

— Înțeleg cu foarte bine, — dar asta nu ai s'o faci!

Nepăsarea cu care-i vorbeam, o scoase din să=rite. Prinse a striga:

— Sunt stăpână în casa mea!

— În camera mea sunt stăpân eu, fiindcă plă=tesc chirie, și te poftesc la rândul-mi să nu mă plic=fisești!

— Plătești?! Ce plătești?! Ești în restanță cu o lună și jumătate! Să știi că te dau în judecată!

— Rău faci! Foarte rău!

— Și pentruce, mă rog?!

Era roșie ca un ou de Paște, iar vinele feții i=se umflaseră ca niște râme!

— Pentrucă — îi spun — nu vei câștiga nimic!

— Ba, am să câștig, fiindcă e dreptul meu.

— Câștigi procesul. Dar numai atât!

— Are să=ți pună sechestrul! — mă amenință proprietăreasa mea, uitând, pe semne, că bagajul meu se reduce la un condeiu și o perie de dinți!

Și răspund flegmatic:

— Pe ce să=mi aplice sechestrul? Pe pălărie?!

Proprietăreasa mea rămase stană de piatră. Cu o mânie înăbușită, mă'ntrebă:

— Va să zică nu vei plăti chiria?!

— Am spus eu că nu?!

— Când?

— Așteaptă...

Isbucni nin nou:

— Să-ți fie rușine! Că de când locuești la mine, nici nu știu pe ce lume trăesc. Mi-am pierdut capul!

— Ah! nu te plânge atâta, cocoană, că n'ai pierdut mare lucru, și te-asigur că dacă-l găsește cineva, nu se pricopsește!...

Era prea mult! Și proprietărea mea e o femeie sensibilă. Puse din nou mâinile 'n șolduri, se sborși la mine de gândeam că acu-acu plesnește, și mă amenință pentru a unsprezecea oară:

— Dacă azi nu plătești chiria, să știi că te-a-runc în stradă și fac pâră la judecătorie!

Plecă apoi furioasă și ncepu a țipa la servitoare. Trebuia să se ușureze într'un fel!...

Iar eu, rămăsei în pat. Până la ceasurile unsprezece, luai seama unei icoane atârnată în peretele dinspre răsărit, reprezentând Paradisul și Infernul. Era o pictură teribilă; — ca „artă“ și ca „simbol!“ De-a-supra, șezând comod p'un jilt plutind pe nori, Tatăl ceresc — un bătrân foarte de treabă cu barba mare și albă — având la dreapta pe fiul și la stânga pe Sfântul Duh; sub picioarele Sfintei Treimi, un inger ținea cântarul în care se „cântăreau“ sufletele. Aci, se purta o bătălie cruntă între Arhangheli și câțiva Diavoli foarte simpatici, căci fiecare voia să câștige cât mai mulți „mușterii!“ De-a dreapta Tatălui, ceva mai jos, — Raiul, la poarta căruia — păzită cu strășnicie de Sf. Petru — se'mbulzea o sumedenie de drept-credincioși; de-a stânga Tatălui, — Iadul, reprezentat printr'o limbă uriașă de foc, a-jungând până la picioarele Divinului Tron, în care erau vârați, goi, păcătoși, după greșelile lor și — firește — după fantazia „pictorului“: unii până la genunchi, alții până la brâu, alții până la bărbie... Iar ceva mai jos, un cazan imens, plin cu smoală fumegândă, lângă care se tolănea Scaraoțchi, căpetenia tuturor dracilor! Era un Scaraoțchi negru ca tăciunele, cu ochi sângeroși, coarne groaznice, precum și alte semne particulare foarte interesante. Avea ghiarele înfipite în sutana unui popă, care, săracul, se sbătea amarnic să scape. Dar nu era chip de scăpare, căci „pictorul“ avusese grije să-i așeze în față un diavol, având o lance în mână, îndreptată amenințător împotriva bieteii victime. Bag de seamă că zugravul n'avea păreri tocmai strălucite despre fe-

țele bisericești, căci pre-a vârașe mulți preoți în cazanul cu smoală și'n aceea limbă de foc...

N'apucaii să fac socoteala „dreptilor“, dar pe când ajunsesem la numărul treizeci, aud câteva bătăi furioase în ușă:

— Intră!

Era prietenul meu, care purta subsuoară un pachet având o anumită formă geometrică.

— Ce Dumnezeu! nu te-ai sculat încă?!... se minună el. Apoi, s'așeză pe scaun, slobozind cu multe atențiuni pachetul jos, lângă piciorul mesii.

— Ascultă, prietene — îl întreb — ce crezi tu, Paradisul să aibă mai multe porți? Și mă uitam

Aprinde, mamă, lumânarea...

— Aprinde, mamă, lumânarea,
Căci trece-un biet rânit pe drum.
Tremurător, ca o nălucă,
Auzi cum bate 'n geam acum?

— Nu-i nimeni scumpa mea copilă,
Căci tatăl tău e mort de-un an; —
Doar vântul toamnei cântă singur
Prin crengi uscate de castan.

— Deschide, mamă, ușa tinzii,
Un om se reazemă'n toiag,
Și schiopătând, prin noaptea neagră,
Par'că s'apropie de prag.

— Nu-i nimeni, draga mamei, nimeni,
Și e pustiu întregul sat —
O schijă de obuz, păgână,
Pe frate-tău l-a sfâșiat.

— Atunci deschide mamă, geamul,
Căci dintr'un depărtat orăș
Sosește-un sol cu ochii tulburi
Și poate-aduce vre-un răvaș.

— O, nu, copila mea orfană,
Căci mirele ce l-ai iubit
Căzu la Mărășești în luptă
De mii de gloanțe ciuruit.

— Aprinde, mamă, lumânarea,
Căci visurile mele-apun; —
Azi haina albă de mireasă
Cu negre flori am s'o 'ncunun.

.....
In zori, când soarele'nfloreste
Asemeni unui trandafir,
Și mama și copila plânge:
In casa lor e cimitir!

IUSTIN ILIEȘIU

la Sf. Petru, care purta în mână o legătură imensă de chei, așezat de zugrav chiar în poarta Raiului.

Amicul meu se uită la mine, apoi la pachetul rezemat de piciorul mesii și nu zice nimic. Dar eu insist:

— Aud? Care e părerea ta?

— Te poftesc să nu mă plictisești cu întrebări idioate, — răspunse el înțepat. Ai face mai bine să te scoli. Avem treabă astăzi.

Prietenul meu, nu mă crede cu mintea întregă! Mi-o spune zilnic, sfătuindu-mă să consult un psihiatru. Așadar, mă sculai. Pe când mă îmbrăcam, bag de seamă că amicul meu era foarte elegant: frac, lac și floare la butonieră.

— Ascultă — îl întreb, — mai cunoști tu vre-un cuvânt în afară de *ciară*, care să rimeze cu *domnișoară*?!
Zâmbi într'un anumit chip și răspunse grav:

— *Moară!*

Pauză!

Eu mă îmbrăcam, el se privea în oglindă, studiind un zâmbet foarte caracteristic. Mă întrebă apoi:

— Ești gata?!

Eram îmbrăcat de mult, fiindcă eu nu aveam nici frac, nici lac.

— Proprietăreasa ta îi acasă? — mă întrebă el din nou.

N'avusei vreme să-i răspund, căci el tocmai o zărise, intrând pe ușă, probabil cu gândul să „m'arunce'n stradă!“ Amicul meu se înclină adânc, apoi merse și-i sărută mâna, întrebându-o de sănătate. Bag seamă că se'nțeleg de minune și proprietăreasa mea din întunecată și sinistră cum fusese cu puțin mai nainte, — acum era senină și liniștită. Schimbară, încet, câteva cuvinte, în timpul cărora, proprietăreasa mă străfulgeră cu o privire în spatele căreia citii câteva expresii foarte puțin măgulitoare pentru mine.

Și se despărțiră.

— S'a aranjat! — vorbi amicul meu frecându-și mâinile. Eu nu pricepeam nimic, dar nu-l întrebai ce anume aranjase.

— Mi-se pare că proprietăreasa „te-a invitat“ să-i plătești chiria! — mă întrebă el privind-se în oglindă.

— Da! Și încă, într'un chip foarte politicos!

— Dacă nu știi să te porți!

Nu-i răspunsei. Aveam poftă să-l dau afară, dar „pachetul“ de lângă piciorul mesii, era un argument, care mă împiedecă să-mi înfăptuesc gândul.

— Trebuie să știi să trăiești, amice! — vorbi el, privindu-mă din oglindă.

— Măi băete — îi spun — tu nu găsești că viața e foarte idioată iar lumea revoltător de stupidă? Eu socot că Dumnezeu din plictiseală a creat lumea, sau din distracție. Numai așa se explică penruce opera Lui e atât de scarbădă. Când faci un lucru *gândit*, sau iese prea bine, sau prea de tot prost. Ceeace a făcut Dumnezeu în cele șase zile, poartă câte ceva din amândouă: adică, tocmai cum e mai rău! Mă mir chiar, cum s'a putut odihni în tihnă în ziua a șaptea, privind-și isprava! Eu când muncesc mult și fac ceva rău, îmi vine mai de grabă să-mi trag palme și să nimicesc totul, decât să mă odihnesc!...

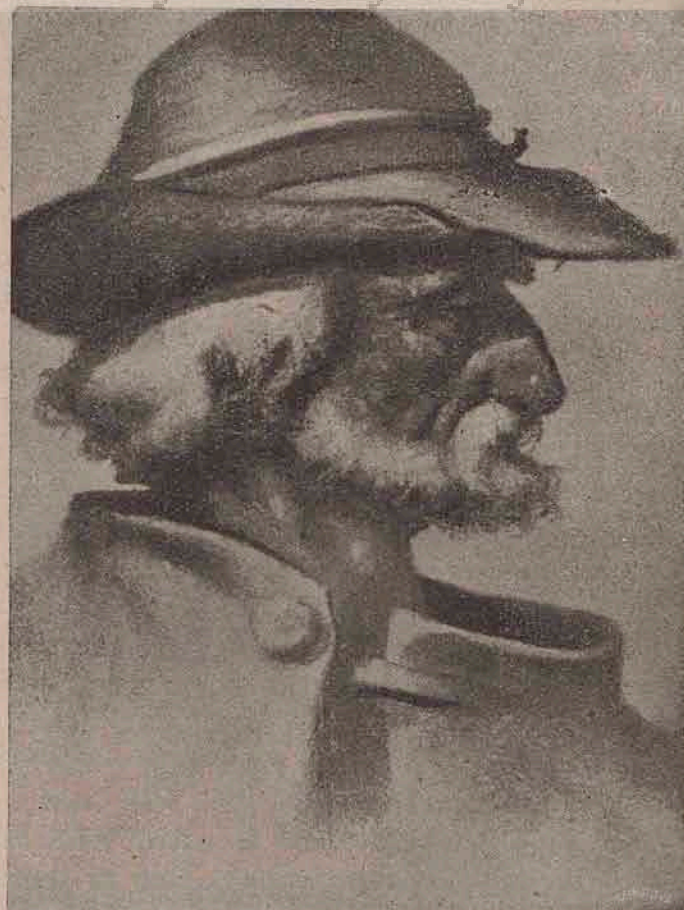
— Mofturi! N'ai decât să filozofezi cât poțtești. Eu trăesc. Și precum vezi, n'o due tocmai rău.

Simții din nou pornirea să-l dau afară, dar mă uitai iarăși la „pachet“. Și iarăși mă stăpânii.

Amicul meu s'apucă să facă ordine pe masă, apoi așeză „pachetul“ tocmai în mijloc, desfășurându-l cu atențiune și multă îndemânare. Era o sticlă de licher!

Plescăirăm din limbă amândoi deodată!

Peste câteva minute, apără proprietăreasa, pur-

tând o tavă de alpaca, încărcată cu prăjituri și trei păhărele. Dar proprietăreasa mea, era metamorfozată. Iși schimbase rochia, se pudrase, își ondulasă părul... Găsii că — în definitiv — e o femeie „bine“. Până și privirile îi erau mai dulci acuma.

Îi șoptesc în ureche, călcându-l pe picior :

— Ascultă-mă, tu ai venit împeșit aci?

El îmi dete un ghiont în coaste, mugind înăbușit :

— Boule! mi-ai „nenorocit“ pantoful!

Uitasem că are pantofi de lac! Hotărît lucru: nu știu să mă port în societate!...

Dupăce se liniști, amicul meu îmi spuse în gura mare :

— Te-ai purtat prost cu doamna, și se cuvine să-i ceri iertare!

Va să zică, aveam și tutore acuma! Simții cum îmi năvălește sângele la tâmple, dar mă executai. Tocmai îmi expirase abonamentul la restaurant, iar aci erau perspective minunate. Proprietăreasa îmi primi scuzele, adăugând :

— Vezi? „Domnul“ știe să se poarte!

Mă uitai, fără vrere la icoana ce spânzura în peretele dinspre răsărit, și'n privirea blândă a Fiului, părea că citesc: „Fericiti cei ce sufăr...“

Dealtminteri, mă simțeam foarte străm. Aș fi avut o poftă nespūsă, să văd pe convivii mei, fierbând în cazanul cu smoală, sau pârjolindu-se în acel uriaș val de foc!

Paharele se umpleau și se deșertau cu multă grabă, prăjiturile se'mpușinau, iar proprietăreasa mea devenea din ce în ce mai comunicativă. Avea fața aprinsă, iar ochii-i străluceau ca două puncte de fosfor.

Amicul ameșit bine de tot, rosti o cuvântare de ocazie preamărind sexul frumos. Găsii nimerit pri-lejul să vorbesc și eu despre „frumoasele calități și grația neintrecută a gazdei“, exprimându-mi, în con-cluzii părerea că s'ar cuveni să-mi ierte chiria în restanță, iar pentru viitor să mi-se înjumătătească!

Am lovit în plin!

Proprietăreasa îmi făgădui, cerându-mi, în schimb, promisiunea „că voi fi băiat cu minte“.

Apoi trimise s'aducă vin și șuncă! Amicul meu bălbăi :

— Nu ți-am spus eu, boule, că filozofia vieții constă în a ști cum să te porți?

Și'ndreptându-se către gazdă :

— Doamnă, ești cea mai frumoasă femeie! Dă-mi voie să-ți sărut mâna!

Îi șoptesc :

— N'o insulta, prietene, fii cuviincios, ce dracu!

Dar el nu m'auzi. Îi săruta mâna cu pasiune.

Pe subt masă, piciaarele se'ncurcaseră. Servitoarea își făcea și ea de lucru, trăgând cu ochiul.

Îi spun :

— Acum poți să „scuturi“ fată, până ametești!

Amicul meu se extazie :

— Ah! ce plăcere să trăești! Madamme, ești adorabilă!

Și-o sărută pe umăr. Proprietăreasa, tresări în-fiorată de plăcere.

Odaia era plină de fum. Privii din nou icoana. Mi-se păru că Scaraoțchi scoate limba la mine, iar câți=va diavoli mai mărunți, mă amenință cu lăncile lor năpraznice. Din partea Raiului, Sf. Petre mă privea cu nesfârșită compătimire. Pleoapele ca de plumb, mi-se lăsară, grele, peste ochii bleojdiți. -Ca prin vis, auzii pe amicul meu :

— Coccoană, asta e ziua lăsată de Domnul ca să ne bucurăm și să ne veselim într'însa...

Și nu știu ce s'a mai întâmplat.

E toamnă iar...

E toamnă iar,

Pe cărării cad frunze de aramă —

Și=uitările nu mai cobor

Să ia durerii vamă...

Pier cei din urmă trandafiri

Și firea mută piere

Cu degete de aur, amintiri

Incef povara genelor mi=0'nbină

Și'n cimitirul moartelor iubiri

Cu ochii umezi sufletu=mi se'nchină...

— Au fost și=atunci atâtea crisanteme

Și trandafiri în pulbere de lună,

Dar inima ți=a fost atunci mai bună!

Se apleca spre sufletu=mi cu doruri

Cum se apleacă=0 creangă pe=0 ruină

Cu rod bogat,

Și=am învățat atunci să cred în viață,

Să=i cer a fericirii cupă'n mâni

Și să respir cu'ntregii mei plămâni

Parfumul bucuriilor ce mint.

Și m'au minșit!..

...De=atunci s'au dus atâtea rândunele!

Atâtea flori s'au ofilit în strat!

Și=i toamnă iar, în inima mea=i toamnă

Dar din povestea dragostelor noastre

Eu încă nici o slovă n'am uitat!..

I. SALAUȚIU

FOI RĂZLETE

Din jurnalul unui becher

de VLADIMIR NICOARĂ

20 Octombrie.

Numai naivii și inconștienții pot avea îndrăzneala să susțină că au pătruns tainele unui suflet de femeie. Poeții tuturor timpurilor au cântat iubirea și-au proslăvit femeia, ca prototip al farmecelor desăvârșite din univers, și toți au căzut victimele uriașei viclenii feminine.

Și dacă în vremile străvechi, când simplitatea vieții patriarhale și sclavajul femeiei, nu-i puneau la îndemână nici un mijloc de pervertire și înșălăciune, ea tot putea să-și facă sufletul o taină de nepătruns, astăzi, în epoca decolțajului violent și-a dragostei mercantilizate, ar fi pur și simplu o aberație să preținzi că sufletul femeiei iubite nu mai are nicio taină pentru tine. Dacă mai adaogi pe lângă viclenia nativă a femeiei și binefacerile civilizației și-a culturii, te găsești într'un labirint din care e peste puținta să ieși la lumina adevărului.

N'am fost eri la ea, nici astăzi până acum, — nu știu dacă voi rezista și deseară, — pentru că la plecarea mi-a sirecurat din nou veninul îndoelii. N'am dat importanță vorbelor ei la început, și mi-am notat impresiile îndată ce-am ajuns acasă, vibrând de bucurie. Dar când judecata a scăpat puțin de sub narcoticul sentimentului, m'am pomenit din nou raționând. Fără voe mi-am reamintit vorbele ei:

— Să văd cum ai să scrii în seara asta, stăpânit de fericirea, ce-mi spui că ai simțit.

Și surâsul ei, care mi se părea atunci plin de făgăduinși, îmi apare acum enigmatic și studiat. Nu sunt oare jucăria unei cochete rafinate care ține să-și înmulțească numărul adoratorilor cu un sentimental naiv ca mine?

Și totuși mi-e atât de dragă!

21 Octombrie.

Am rezistat tentațiilor și n'am fost la ea nici eri. De trei ori am trecut pe lângă parc, m'am apropiat de casa ei, și ultima dată am pus mâna pe soneria de la poartă sub imperiul unei puteri de neînving. M'am trezit ca dintr'un vis, înainte de-a atinge butonul, și m'am depărtat în fugă.

Ajuns acasă mi-am reamintit vorbele ce mi le-a spus când i-am dat însăilarea unor versuri în care îmi pusesem toată sinceritatea simțirei. Erau proaste,

ca factură, dar sinceritatea ce-am încercat s'o strecur în cuvinte n'a fost înțeleasă. Îi scrisesem:

Genunchii mi-ași pleca cucernic
În fața farmecilor tale;
Ași rătăci ca un nemernic
Ca să-ți răsar mereu în cale,
Să-ți fi neadormită strajă
Veghind să nu te-ajungă rele
Și să trăiesc sub dulcea-ți vrajă
Stăpâna gândurilor mele.

Și în alta:

Tainici ca noaptea fără stele
Sunt ochii mari ai dragei mele.

Voios ca cerul fără nor
E farmecul privirei lor.

Și'n umbra genelor plecate
Intrezăresc că's adunate,

Atâtea visuri de iubire
Făgăduinși de fericire.

Dar ca și vântul călător
E gândul ei înșelător.

Le-a cecit, și îndoind cu indiferență foile, — indiferență care abia acum îmi apare evidentă, — mi-a zis:

— Versurile sunt o haină de gală care de multe ori ascunde o diformitate sentimentală.

— Nu-ți plac? N'am să repet această greșală.

— Ba nu, îmi plac, dar prefer proza. Mi se pare că poate îmbrăca mai simplu, dar mai sincer un simțământ. După cum în societate vizita de etichetă este o formulă goală și fracul îți dă o atitudine bătoasă și protocolară, tot asemenea în literatură, versurile îmi par o haină de sărbătoare care impune atitudinii studiate, vorbe căutate și cântărite, în care sentimentul se perde și se ascunde sub rigiditatea silabelor numărate pe degete.

Am făcut și m'am gândit la poet, care se bucură de intimitatea ei. Poetul are un volum de versuri în care cântă iubirea destul de fad și nătâng, cu banalități și platitudini cumplite. E sigur că n'a putut să-i placă versuirea dar i-a plăcut, — și poate îi place și acum, — omul.

Repulziunea pentru versuri o indeamnă acum să se vadă slăvită în proză și a găsit că eu îi pot satisface întrucâtva această vanitate. Vrea poate să cresteze pe răbojul ei sentimental chiar pe-un obscur

și simplu scrib de duzină. Femeile intelectuale au capricii multiple și variate și n'ar fi surprinzător să fie tocmai cu nenorocitul de care să se servească pentru satisfacerea acestui capriciu. Iată pentru ce îmi repetă mereu dorința de a-i scrie cât de mult și cât mai des.

Și când ar ști ea munca de salahor intelectual pe care o facem cotidian, noi, profesioniștii conde-iului; repugnanța cu care adeseori ne punem la masa de lucru și scârba ce ne produce un bloc alb pe care mângălim din ordin idei străine și diametral opuse convingerilor noastre! Această zilnică sfâșiere a nervilor ne produce o scârbă pentru scris, pe care n'o pot înțelege muncitorii biourilor, pentru care scrisul se mărginește la infinita repetare a formulelor consacrate de burocrație. Cu atât mai puțin n'o pot înțelege femeile, care cunosc scrisul numai din codul manierelor elegante, capitoul: scrisori de dragoste.

Să-i scriu! Ce să-i scriu?! Că ași dori să fiu totdeauna lângă ea? Că din clipa când mă despart îmi vine să mă reîntorc lângă dânsa? Că ași sta zile întregi privind-o? Că o iubesc cum ea n'o să poată iubi niciodată? — pentru că tot mai mult mi se inculcă convingerea că nu poate iubi, — acestea sunt lucruri lipsite de interes din moment ce nu le crede, și extrem de banale dacă le dezbraci de simfira care cere reciprocitate. Să-i scrii unei femei că o iubești, când ea știe bine aceasta, dar dintr'un sentiment de cochetărie fine să-i repet în scris, cu variațiile stilului epistolar, ceia ce i-ai spus de atâtea ori, înseamnă să cazii în banalitățile inerente primei finereții de care sunt foarte departe.

Când întreaga ta ființă vibrează de dorinți, când suprema ta fericire ar fi să-i săruși gura care minte atât de frumos, când toate mărturisirile dragostei tale sunt puse la îndoială, — din scepticism zice ea; din cochetărie, cred eu, — a scrie interminabile scrisori de dragoste mi se pare inutil și banal: aceste scrisori, în care mi-ași pune nervii și inima n'ar servi decât ca documente, strânse poate într'o cutie secretă, alături cu alte multe scrisori la fel, care se păstrează pentru mai târziu. Și, într'un depărtat viitor, când ea ar fi silită de necruțătoarea vreme să renunțe la anturajul de astăzi, le-ar reciti poate într'o târzie noapte de toamnă ploioasă, și-ar surâde cu mulțumire că odinioară a fost iubită de-un necunoscut scrib, care i-a „cântat frumos iubirea“. Poate că abia atunci ar simți regretul că nu l'a crezut, și potrivit legilor cochetăriei, s'a jucat cu sentimentul lui sincer, până când l'a făcut să înțeleagă, că zadarnic îi cer-

șeste iubirea, căci ea n'o poate simți. E posibil că atunci să-i pară rău, dar ar fi prea târziu.

Am fost predestinat, se vede, să nu fiu iubit și de câte ori mi-am dat inima și gândul unei femei să rătăcesc pe același drum sinuos al cochetăriei feminine.

Și totuși mi-i atât de dragă!

23 Octombrie.

Nu m'am putut învinge. Am fost eri la ea. După obișnuitele reproșuri că n'am venit zilele trecute, după tăcerile prelungi în care o priveam cu nesaț, după aceleași repetate mărturisiri din partea mea și îndoeli din partea ei mi-a spus în sfârșit că i-a plăcut și-i place să fie anturata și curtenita de mai mulți bărbați. Această mărturisire mi-a confirmat convingerea mea că este o cochetă. Nu pot prinde în cuvinte dureroasa strângere de inimă și deprimarea care mi-am acoperit-o cu surâsul de conveniență. De două lucruri m'am temut în viață: de ridicol și de compătimire. Și la mărturisirea ei de cochetărie, m'am simțit atât de ridicol că n'am mai îndrăznit să vorbesc de dragoste. Dacă îi place să trăiască în mijlocul minciunilor convenționale a flirtului, dacă toată strădania mea de-a o face să înțeleagă dragostea ce o am pentru dânsa este pusă la un loc cu flirturile ei cotidiene, ar fi extrem de ridicol să

mai sper într'o dragoste serioasă și adevărată, pe care o aștept.

Abia acum îmi dau seamă de uriașul adevăr pe care Artibacev îl pune în drama lui „Gelozia“. Cu surâsul pe buze i-am povestit în câteva cuvinte subiectul și i-am recomandat să fie mai precaută, de oarece s'ar putea întâmpla să dea odată peste un impulsiv care ar chinu-i-o cumplit.

Eri a jucat comedia sentimentalismului; mi-a permis să stau lângă ea. Mi-am rezemat capul de sânul ei și într'un acces de curaj, — pe care nu mi-l pot explica, — pe când sta cu ochii închiși într'o poză plină de grație i-am sărutat gura. Cu un gest de surpriză, dar nu de revoltă, s'a depărtat de mine zicându-mi:

— Am să-ți pedepsesc îndrăzneala. Două zile nu-ți dau voie să mă săruți.

— Atunci să nu viu două zile.

— N'am zis asta. Să vii, dar vom sta departe unul de altul.

Nu-mi dai voie să-ți sărut nici mâinile și să-ți cer ertare.

— Ba da! Poftim.

Și-mi întinse mâinile cu grația așa de obișnuită cochetelor care se știu admirate și dorite.

Cum se poate să nu priceapă ea că dragostea mea nu trebuie murdărită în băltoaca imundă a fir-tului obișnuit? Și pentru ce oare mă crede mai puțin de cât pe ceilalți cari o mint cu îndrăzneală și per-zistență?

Și cu toate acestea tare mi-e dragă.

25. Octombrie.

Eri am avut o zi fericită. Am găsit-o dispusă, mulțumită, în vervă. Adevărul e că totdeauna vor-bește mai mult ca mine, dar eri am fost și eu mai vorbăreț. Figura ei radiind de mulțumire, râsul co-municativ, spiritele inteligente, m'au atras pe panta destăinuirilor intime. Am depănat firul amintirilor, oprindu-ne, bine înțeles, la începutul idilei noastre. Am făcut inventarul străngerilor de mâni, privirilor languroase, atingerilor discrete, într'o atmosferă de dulce intimitate care mi-a dat noi speranțe. Și când mâna ei catifelată îmi mângăia tâmplele cărunte, mi se părea că nu mai sunt bărbatul învins de greutate-țile vieții, ci adolescentul plin de visuri și speranțe, pentru care viața abia acum începe.

— Ași sta lângă tine zile întregi și te-ași su-foca în sărutări. Eu tot nu pot înțelege cum se poate ca o femeie sentimentală, cum zici că ești, să nu fi

căpătat până acum convingerea că te iubesc atât de mult. Imi spui că de multă vreme, ai înțeles din privirile mele că îmi ești dragă. Și acum după luni de studiu la care m'ai supus, tot nu ești convinsă?

— Știu că mă iubești, dar vreau să văd dacă nu se stinge aceasta iubire, și dacă nu e numai un capriciu.

— Să-mi răspunzi sincer: ai vrea să te urască toată lumea cum te urăsc eu?

— O, da, din toată inima.

— Dar știi că dintr'o dragoste mare se poate naște și-o ură mare?

— Ei vezi, de asta nu mi-e frică!

Și strângându-mi capul la sânul ei îmi zise râzând:

— N'ai să mă poți ură nici odată pentru că..., pentru că... n'am să vreau eu!

De-ar fi și mâne cum a fost astăzi!

27. Octombrie.

Fericirea e un vis! Eri am avut clipe de revoltă, repugnanță și ură. Mi-am văzut visul murdărit cu noroiul realității brutale. Și aceasta mi s'a părut făcută cu intenții și cu premeditare. Dacă n'o fi așa, înseamnă că ea joacă pe două tablouri, cea ce ar fi începutul sfârșitului.

Pe când eram la ea, a venit Don Juanul a cărui intimitate am suspectat-o de mult. Acest in-divid cu inteligența redusă, nu poate ridica nivelul unei discuții, mai sus de banalitatea conversațiilor curente. Are totuși, — cum am spus altă dată, — îndrăzneală care frizează obrăznicia și-o mare putere de insinuare, atât de necesară în lumea feminină. Când vrea să fie spiritual, devine grosolan și trivial, în vorbă, gest și atitudine.

Intimitatea pe care a împins-o eri până la o surprinzătoare trivialitate m'a exasperat, dar, potrivit conveniențelor și dorinței mele de-a masca senti-mentul ce-l am pentru dânsa, nu mi-am manifestat adâncă mea revoltă. Aluziile obscene, gesturile tri-viale, spiritele de cafea și toate vorbele cu dublu înțeles de care ea făcea mult haz, erau pentru mine loviturile brutale de pumn, care m'au trezit din visul ce prindea să se înfripe.

Asemenea intimități între un bărbat și o femeie, nu pot avea loc decât numai în urma unor... liber-tăți reciproce și a unei cunoștinți profunde și amă-nunțite. Mai ales că ea nu-și arăta nici surprinderea, nici nemulțumirea pentru trivialitățile individului, ci, dimpotrivă, făcea mult haz.

Dacă acest nenorocit individ se bucură de atâta libertate de expresii și atitudini, iar eu sunt ținut de timiditatea mea în marginile etichetei; dacă ea face atâta haz de trăsnelile triviale ale unui debil intelectual, iar cu mine este corectă și profocolară, atunci una din două: ori infimitatea lor trece de marginile prieteniei, ori eu sunt un simplu tolerat, de care poate că se face mult haz în absență.

Oricum ar fi, sunt un om de prisos și ar fi ridicol să-i spun suferința mea și mai ridicol încă să-i fac reproșuri, la care n'am nici un drept, căci

până acum nu mi-a spus că poate să mă iubească.

N'am să-i spun nimic, dar prevăd că voi fi atât de prost să continui a o vedea, pentru că n'am puterea să lupt cu dragostea care mă copleșește.

Bețivul, jucătorul de cărți și îndrăgostitul sunt nenorociți la care judecata și voința sunt atrofiate. Ași vrea s'o urăsc și nu pot; așa vrea să n'o mai văd și pașii mă duc către dânsa; așa vrea să nu mă mă gândesc la ea și-i peste puțință pentru că mi-i nespuse de dragă.

VILEGIATURA

de VICTOR RAKOSI

Când citesc în ziare că la Teatrul popular se fac repetiții pentru o nouă piesă de mare spectacol și că se pune la cale o mare partidă de popice în sala Rakoczi; când citesc placatele Prefecturii de poliție, prin care proprietarii de case sunt invitați să presare cenușe pe lunecuşul trotuarelor, atunci știu că iarna trece și că are să vie vara. Dar când citesc că Teatrul Național pregătește un ciclu de piese istorice din operele eroice ale poezilor noștri morți, atunci știu că sfârșim până-n gât în inima verii.

O mișcare caracteristică se produce în oraș, în vremea aceasta; se începe transportarea verii dela țară în oraș.

Pe cară uriașe, se duc păduri întregi de verdeață pentru înpodobirea curșilor, a restaurantelor și cafenelelor și a balcoanelor caselor bogate. Primăria orașului înșiră o mulțime de ciubere cu plante de tot felul în grădina muzeului și pe aleea Elisabeta. Prin aceasta și bieții copaci ai orașului mai capătă curaj și totul înverzeste într'un chip fantastic.

Orașenii se arată într'o lumină strălucitoare. Haine albe și pălării de paie, mișună pe toate străzile. Numărul copiilor desculți crește în chip enorm.

Nu mai găsești nici o ființă la locul ei: dacă ai treabă cu un cetățean din vre-o suburbie a Budapestei, trebuie să iei drumul în vre-un sat din cine știe care parte a țării, și în fiecare casă oftează câte un cetățean, condamnat să plece cât mai curând din oraș.

Făceam și eu parte dintre Budapeștii cari trebuie să-și petreacă vara la țara, dacă nu voiam să mă expun ca, la toamnă, să fiu exclus din cercul cunoștințelor mele. — Dumnezeu mi-e martor că așa rămânea bucuros în Budapesta și nu m'ași

îndepărta nici cu un pas de viața mea obișnuită. Dar nevastă-meă încă dela începutul verii începe să observe câte stururi nu se mai trag în sus, la ferestrele vecinilor, — ceace este totdeauna semn că o familie a plecat la țară. Când nevăstica mă prinde apoi și se uită la mine cu un zâmbet dulce, știu bine că nu este o declarație de dragoste, ci începe comanda: „du-te, dragă și adă-mi un kilo de praf pentru molii“.

Cum aud copiii vorba asta, încep să sară în sus de bucurie: „tata aduce praf pentru molii, plecăm la țară!“

Am făcut experiența că de când s'a descoperit praful de molii, sînt mai multe molii în lume; totuși, am îndeplinit întocmai ucuzul. Eu nu critic treburile femeilor.

Înainte de plecarea la țară, începe spălatul cel mare, apoi „curățenia“, care ia niște proporții nemaiauzite, iar pe de altă parte paliditatea și lipsa poftei de mâncare a copiilor, devine din ce în ce mai îngrijitoare. Copiii mei, cel puțin, fac totdeauna pe placul mamei lor, și, încă dela începutul verii, încep să nu mai mănânce și capătă o față de o paloare grozavă. — Iarna, nevastă-meă atribuie totdeauna această paloare faptului că eu dau copiilor, pe-ascuns, zaharicale, dar vara, ori ce i-ași spune eu de zaharicale, e de prisos; nevastă-meă îmi taie îndată vorba: „Nu le face nici-un rău copiilor; sînt deprinși cu asta. Trebuie să schimbe aerul, doar'a spus-o și doctorul“.

— Doctorul!, cu asta noi bărbații suntem dezarmați. Desigur interesul medicului este să-și trimită toți clienții la țară, ca să poată apoi să plece și el la băi.

Nevastă=mea citește cu grijă în ziare buletinele stării sanitare, dar aceasta numai la începutul verii. Când mă așez la masă, îmi face raport exact câte cazuri de pojar și diferită s'au întâmplat în oraș și câte din aceste cazuri, au fost mortale. — Intr'asta desmiardă copiii și oftează: „Ah, dacă ne=am vedea odată plecați din orașul acesta, plin de boli!“

Desigur, dacă ași fi eu la Oficiul sănătății publice, n'ași lăsa să se publice buletinele sanitare decât numai iarna.

Intr'o zi se publică în buletin o nouă epidemie. Nevastă=mea, prinse îndată cazul: „E grozav! Iarăși o boală nouă; toți cari au căzut pradă boalei acesteia, s'au prăpădit“.

Luai jurnalul și mă uitai: se îmbolnăvise doar o singură persoană și aceea s'a întâmplat să moară. Dar, așa sînt femeile!

A doua zi se întâmplă însă ceva mai grozav: un chiriaș din etajul al treilea, plecase la țară. Nevastă=mea începu să plângă, iar copiii se făcură și mai palizi decum erau de obicei.

Pentru a înlătura orice neînțelegere, trebuie să spun că, nici măcar cu o vorbă, eu n'am dat nevestei mele să înțeleagă că nu ne vom duce și noi la țară; o, nu!, era un lucru hotărât că mergem, devenise doar aceasta un obicei sfânt. Manevrele ei, nici n'aveau de scop ca să mă silească la plecare; nu era nevoie. Ea se silea numai să puie plecarea noastră în lumina unor împrejurări poruncitoare; nu erau — Doamne ferește — numai pasiuni boierești...

Când ajunserăm toți la ultima limită, și eu nu mai eram în stare nici să mănânc nici să beau, după cum susținea nevastă=mea, hotărârăm ziua plecării. Odată îi făcui și eu nevestei mele plăcerea ca — după ce mâncasem bine la birt, — să-i spun că nu mai sunt în stare să ieau nimic în gură. Atunci ea declară solemn că ar fi o crimă să nu grăbim plecarea la țară.

Se începu spălatul cel mare și curățenia uriașă. Niște băetani voinici, bătură cu furie covoarele, două zile de=arândul. Mobilele fură împinse încolo și încoace, cărțile mele, fură și ele șterse de praf, bucată de bucată, copiii presărau peste tot praful de molii și strănutau voinicește, sute de sticle și borcane fură spălate, fără niciun rost; cred că se spălară la noi toate borcanele circumscripției: vre=0 patruzeci din ele s'au spart; din fericire toate cele sparte erau ale noastre. Însfârșit puserăm lacăte la ușă și plecărăm.

Întâi ne duserăm la un local balnear mondial

din Ungaria. Acolo am avut patru dueluri. Cel întâiu cu un domn care=mi fixa nevasta, al doilea, cu un domn a cărui soție o fixasem eu, al treilea cu medicul băilor, care înțelegea să=și procure clientela luându=se la bătaie cu toți vizitatorii băilor, și în sfârșit, al patrulea duel l'am avut cu directorul băilor, fiindcă mîncarea era mizerabilă. La noi în Ungaria, nimic nu se poate regula fără duel.

A doua vară, ne=am dus într'o localitate de=al doilea rang, unde am putut face băi minerale, dar afară de brînză amară și lapte dulce, nu se găsea nimic de=ale mîncării. Afară de aceasta, comuna a cărei proprietate era baia, era în conflict cu arendașul și dădea drumul vitelor să pască pe aleea băilor. — Două luni de=arîndul, am avut de lucru să alung vacile de pe promenadă și azi încă, dacă văd o vacă, mă reped să dau întrinsa și dacă mă vede pe mine vre=0 vacă, o ica la goană.

Incercai în vara următoare la Budakes, dar acolo, vilegiaturiișii organizau în fiecare seară câte=0 tombolă pentru îmbrăcarea copiilor săraci ai țăranilor șvabi, deși vedeam prea bine că acești copii se simt mult mai bine desculți și goi și că primesc cu vădită neîncredere hainele ce le oferim.

Făcurăm apoi o încercare cu Nagy=Maros. — Toamna ne înapoiam totdeauna, obosiți dar fericiți, în Budapesta noastră iubită și înălțam atâtea imnuri de slavă vieții noastre la țară, încât, după două săptămâni, ajungeam să credem și noi că am petrecut bine.

A treia săptămână, blestemam iar capitala, iar vara următoare plecam din nou la țară.

Trad. de I. CONST. DELABAIA

POPAS

La fântâna din răscruci
Peposii odată...
Suflete, ce drum apuci,
Că'n fântâna din răscruci
Apa e sărată!

E sărată par'c'ar fi
Rouă de sub gene...
Suflete, dacă'ntr'o zi —
Pribegind — n'om mai găsi
Lacrimi pămîntene,

Și=om fi dornici de popas,
Nu te mire, frate,
Că fi=oi zice „bun rămas“...
...Ne=ar ajunge la grumaz
Apele sărate!

G. ȘT. CAZACU

EXPOZIȚIA PICTORULUI ALBESCU

Pictorul Sava Albescu e o veche cunoștință a publicului ardelean. Expozițiile lui dinaintea războiului și pânzele din palatul Asociațiunii din Sibiu l'au consacrat ca pe unul din fruntașii plasticei noastre de dincoace de munți. Artist robust, original fără a fi „nou“, în înțelesul comun și uzual al cuvântului, Albescu prezintă astăzi, în sala de expoziții a prefecturii Clujului, o bogată operă de maturitate. În cele peste 300 de tablouri expuse, potrete, figuri, interioare, colțuri de viață câmpenească, se simte pulsând o sensibilitate artistică specific ardeleană, născută dintr'o turburătoare îmbinare de realism crud și romanțică impulsivitate spre idealizare. Din șirele de pânze nu știi ce să alegi mai întâi. Ochiul aleargă lacom de la o pânză la alta, mereu încântat, mereu subjugat de o imagine vie, de o sugestie pătrunzătoare. Sguduitoră înfățișare a prizonierului bulgar (115) te reține un moment, pentru a te fura calmul de interior din „La spălat“ (170) sau misterul blând, care se desprinde din atmosfera „Rugăciunii“ (171). De alături de portretul confratelui dr. Gh. Stoica te chiamă cu liriile lui expresive, de adâncă pătrundere în viața interioară a modelului. Răscolind tainele trecutului, care se răsfrânge puternic în întruchipările de tipuri de moși și topi, Albescu realizează pânze nemuritoare în chipul lui Saguna, al martirilor revoluției de la 1784 și al lui Avram Iancu. Bogata lui colecție de figuri, care încadrează aceste pânze, alcătuiește un vast material pentru o mare frescă a istoriei noastre. El așteaptă numai puțința de închegare în ansamblu, pe care întârzie constant să o ofere fie inițiativa Astei, fie statul. E vorba să se

transforme vechiul teatru național din Cluj într'un „Ateneu“ al Ardealului. Materialul artistic pe care

il posedă Albescu în pânze izolate nu trebuie neglijat, dacă dorim să facem un lucru temeinic,

TEODOR MOLDOVANU

CRONICA DRAMATICĂ

Cum se poate compromite o idee bună și câteva cuvinte despre

Un escroc sentimental: *escrocherie în cinci acte de Victor Eftimiu*; Un dușman al poporului: *comedie în 4 acte de Ibsen*; Nyu: *9 tablouri de Osip Dimov*; și Domnișoara Nastasia: *tragi-comedie de G. M. Zamfirescu.*

Ideea de a se face din Teatrul Național din Cluj un centru de puternică mișcare teatrală, care să radieze asupra întregii vieți artistice și culturale a Ardealului a dat, cel puțin deocamdată, greș. D. Victor Eftimiu s'a găsit, numai după o lună de „activitate“, în trista situație de a fi silit să concedieze pe toți cei 33 de actori angajați de d=sa și de a sista turneele începute. Ne pare rău, nu pentru d. Victor Eftimiu, care și-a dat toată ostentia să ajungă la acest rezultat, ci pentru ideea, care merita o soartă mai bună. Prea mult încrezător în steaua d=sale miraculoasă și prea puțin înclinat să pătrundă, studiind serios și atent, în miezul problemei ce i s'a dat să deslege, „directorul general al teatrelor românești și minoritare din Ardeal și Banat“ s'a mulțumit să-și însușiască un filu răsunător, să-și înfașeze frecvent chipul în natură sau în reproducere și să facă angajamente și cheltuieli, fără să aibă o acoperire bugetară sigură și fără a da cuvenita atenție împrejurărilor locale specifice.

Rezultatul acestei ușurințe e că fondurile puse la dispoziție de ministerul artelor, tot cu atâta ușurință, s'au consumat fără să se atingă, nici în parte, scopul, iar cele două instituții artistice din Cluj, Teatrul Național și Opera Română, reduse la vechile mijloace, grevate de o experiență inutilă și costisitoare, vor fi silit să facă eforturi uriașe pentru a-și menține o reputație onorabilă în inima Ardealului văduvit de o mișcare teatrală proprie. Totuși, superb și inconștient, d. Victor Eftimiu nu renunță la procedeele d=sale neserioase și ridicole. Farsa continuă cu îndărătnicie. Pentru a se compensa de neplăcerile insuccesului, atât de categoric manifestat de public în provincie și la Cluj, d. Victor Eftimiu răspunde inventând „claca“ și montându-și manifestații de simpatie. Atât a înțeles d=sa că se cuvine Ardealului? Spectacolul oferit publicului cu prilejul premierei „Un dușman al poporului“ a fost grotesc și cinic. Publicul a prins de veste din timp și când d. Eftimiu și-a făcut apariția în loja directorială, contrar obiceiului, înainte de ridicarea cortinei, palmele s'au încheștat de rezemătorile fotoliilor, refuzând să se asocieze aplauselor de mascaradă, fără entuziasm și fără convingere ale „clicei“. D. Victor Eftimiu și-a primit buchetul livid, simțind că în atitudinea glacială a sălei e o manifestație, la care, desigur, nu se se aștepta. Dar nu credem că a înțeles-o!

Cazul „Escrocului sentimental“ (revista program editată de d. V. E. cu concursul mentorului d=sale clujan d. Leonard Pankerow îi zice, firește, escroc)

e îndestul de cunoscut. Publicul și ziarele au demascat la timp înșelătoria. Nu insistăm. Dar fiindcă, cu acest prilej, s'a vorbit de „Achim“ și de cursa întinsă cronicarilor dramatici acum câțiva ani, ne vom permite să arătăm că nu e cazul să se facă acoasă apropiere. Cu „Achim“ d. Victor Eftimiu își încerca, fânăr, valoarea talentului. Pe atunci d=sa mai posedă acel dar minunat, care este chieșăia de existență și durată a oricărui artist: îndoiala. Astăzi d=sa nu se mai îndoieste și de aceea „Achim“ e o piesă bună, iar tot ceea ce a realizat după proba făcută la teatrul „Comoedia“ e contestabil.

„Un escroc sentimental“ e o brânză dramatică proastă în burduf de mătase. Cu mijloace tehnice bune, ceea ce ne face să credem că d. Victor Eftimiu are încă talent, se susțin cinci acte cu subiect și tratare de operetă. Distractivă, piesa desigur este, pentru cei ce se complac în a se distra cu boscării; dar o lucrare pentru nivelul Teatrului Național nu. Piesa nu are decât meritul de a fi pus încăodată în valoare elementele de comedie al Teatrului Național d=nele Silvia Jipescu-Hodoș (Lizi Dănescu) și Caracioni și d=ni St. Brăborescu (Camil Vallonidy) Neamțu-Ottonel (pictorul Păsărică) N. Simionescu; iar dlui Vanciu i-a descoperit genul dramatic, în care poate da foarte bune realizări: comedia bufă.

Direcțiunea a făcut, desigur, concesii de la preferințele sale, introducând în repertor „Un dușman al poporului“. Spectacolul însă a fost slab realizat. În ansamblul deslănat, actorii nu-și știau rolurile și plutea o atmosferă de autohtonizare-a mediului, care nu se potrivește tezismului cu scop bine definit al piesii. Ibsen nu se joacă spunând „da“ cu răs în sughițuri, ca la ceai la madam Popescu și dra Cronwald rău face că nu-și reține o înăscută sau făcută exuberanță. Recunoaștem însă că nu numai d=sa a păcătuit față de intenția dramaturgului norvegian.

Maestrul Petre Sturza (drul Stockmann) nu și-a cruțat resursele. Și a avut nevoie în acest asamblu în care se acorda greu. Bune tipuri au dat dnii Potcoavă (Thomsen) și C. Russei (Petre Stockmann). O apariție simpatice și promițătoare d. Ilie Suchi în căpitanul Hörster.

Dacă n'am fi siguri că piesa s'a jucat și aiurea, „Nyu“ ni-ar face să bănutm o nouă farsă a dlui Victor Eftimiu. Lucrarea lui Asip Dimov e o încercare de demonstrație expresionistă, fără nicio valoare dramatică. Timp de aproape 3 ore ni se înfașează diferite reflexe ale unei întâmplări de un comun

silit și neverosimil adesea. Sinteza e absentă. Aceasta rămâne să o facă spectatorul din cronologia de fapte disparate a celor nouă tablouri. Atitudinea pasivă de fotograf a autorului dă o tristă originalitate lucrării, originalitate care răbufnește în îndrăzneți până la a ne pune pe marginea actelor de strictă intimitate între secse.

Această artă de cretinism, așa cum o relevă Anatole France în *Les Dernières Conversations* cu d. Nicolas Ségur, nu prinde la noi. Publicul a dovedit-o dăunăzi seara, ricanând la fiecare ridicare a cortinei. Și e firesc să fie așa. Impotriva „valului de tâmpenie“ cu care amență omenirea unii scriitori și artiști „moderni“, se ridică popoare vechi, îndelung uzate intelectualicește; și cum se nu refuze a i se supune masa românească, plină de vigoare ce-rebrală și de sănătoasă sevă morală, cari abia acum încep să pulseze viu în mugurii creației?

Prezența în repertoriu a piesei lui Dimov confirmă debandada, care domnește la conducerea spirituală a Teatrului Național din Cluj.

*

Intre două premiere locale, compania „Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin“ ni-a dat cu „Domnișoara Nastasia“ a dlui George Mihail Zamfirescu un spectacol de gust, nu numai ca interpretare, ci cu deosebire în ceea ce privește alegerea piesii. „Domnișoara Nastasia“ e o lucrare de debutant; dar o lucrare de debutant cu mult, foarte mult talent dramatic. Meritul companiei B. M. M. St. este de

a fi apreciat just valoarea piesii, luând-o în repertoriul ei totdeauna bine selecționat.

De la Caragiale nu s'a mai scris o altă lucrare dramatică originală cu atâtea însușiri. Spațiul acesta de istorie literară n'a rămas, desigur, gol; autorii dramatici perindați au dat însă piese de salon, după modelul pieselor franțuzești; comedii adeseori reușite, în cari satira ține loc de spirit și sarja de moravuri abundă; drame și tragedii fără adâncime și fără originalitate. D. Zamfirescu apare brusc, nou și original. „Domnișoara Nastasia“ nu se aseamănă cu nimic. Piesa trăiește prin propriile ei mijloace, desfășurându-se logic de la început până la sfârșit. Cele câteva imperfecțiuni de început confirmă vitalitatea operei de durată. Debutantul nu s'a putut eschiva de la legea, care face ca orice debut să dea mai mult decât cere opera. Dar faptul succesului e suficient și el n'a putut fi micșorat de prezența în ansamblul lucrării a celor câteva tablouri episodice, cari puteau să rămână afară sau să se contopească în câteva scene. (Ex.: Tabloul 3 și 4 — acesta ne jucat în turneu).

Revăzută, cojită de episoade inutile și scenele de voită culoare locală — culoarea locală fără discreție e un păcat specific autorului român — „Domnișoara Nastasia“, profund umană și excelent teatrală, va rămâne poate cea mai bună lucrare dramatică originală din vremurile noastre. Aceasta o spunem nu pentru că în proba de la Cluj, reprezentarea ei a venit după boscăria de operetă a „Escrocului Sentimental“, ci fiindcă a premers lui Ibsen.

D. I. CUCU

CĂRȚI ȘI REVISTE

Vioara din Bihor (Vioara Ignat m. Ciordaș): *Mozaic și Poezii*, Beiuș, Tip. Doina, Lei 65 și 60.

În două volume elegante, mult apreciați poezii a Ardealului de nu așa de multă vreme își adună opera răspândită cu risipă acum câțiva ani. Vioara din Bihor e un nume, ea nu mai are nevoie de consacrarea noastră. Poezia ei de o construcție delicată, pur feminină, rezistă vremurilor turburi de azi. Cele două volume de curând apărute aduc un parfum de sinceritate și de curată emotivitate artistică. „Mozaic“ închide subtile pagini de proză poetică, din care se resfrânge o delicată atitudine de suflet femeiesc, neperversit de băeșosenia voită la modă astăzi; „Poeziile“ își spun cu prisosință numele, sunt într'adevăr poezii, nu șarade versificate, mai mult sau mai puțin.

A. Davidescu: *Orientări în filosofie*, cartea I, Tip. Corvin, Satu-Mare, Lei 35.

D. Anton Davidescu, un sârguincios publicist și un gazetar de valoare, și-a propus să ofere în aceste „Orientări în filosofie“, o serie de broșuri lămuritoare pentru a se pătrunde ușor și sigur în la-

birintul curentelor de idei, cari au străbătut omenirea, până în zilele noastre. Fapta d-șale este cu atât mai laudabilă cu cât ea e pe deplin reușită și cu cât umple un gol mereu simțit în publicistica românească. Din lene sau din mândrie rău înțeleasă, specialiștii noștri au neglijat să ofere maselor lucrări de popularizare a istoriei filosofiei. Acum câțiva ani, Lucian Blaga îmi spunea că intenționează să compună o istorie a filosofiei pe scurt și pe înțelesul tuturor. N'a făcut-o totuși, deși avem crem credința că ar fi dat o valoroasă lucrare, cunoscând resursele pe care le posedă.

Prima carte a „Orientărilor“ d-ului Davidescu e altăceva decât ceea ce intenționa Blaga. E totuși o lucrare bună, metodică și clară, de o mare utilitate pentru cultura generală a maselor.

Aurel P. Bănuț: *Gheorghe Cârțan*, Bibl. pop. a Asociațiunii Nr. 151, Sibiu, Lei 5.

D. Bănuț reeditează acest volum de povestiri pentru a ne prilejui regretul că a încetat de a scrie. În adevăr d. Bănuț este (sau a fost) un povestitor neîntrecut, plin de finețe și de pătrundere. Volumașul

acesta, greșit subintitulat „schife humoristice“ conține ceva mai mult decât ceea ce se înțelege prin humor. Paginile consacrate lui „Gheorghe Cârțan“, acea figură romantică de hoinar în căutarea și verificarea originii lui române, este cea mai bună caracterizare

ce s'a făcut ciobanului îndrăgostit de carte; e un portret viu, care va păstra pentru nemurire ființa sintetică de românism unitar a lui Cârțan.

Și nu înțelegem pentru ce d. Bănuț, încă tânăr, nu mai scrie.

I N S E M N Ă R I

Snobism sau prostie? Un june ardelean, care se agită cumplit de câțva timp, dând din coate și din picior să-și facă un loc în literatură, divulgă în „Universul“ sărăcia mișcării literare din Ardeal. E și acesta un mod de a parveni. În Ardealul fără literatură și fără literați, sau în Ardealul cu literatură inferioară și cu literați de o dureroasă (vai) sărăcie de căgetare (iarăși vai) numai eu, corespondentul literar al „Universului“ am rămas o personalitate. Priviți-mă! Sint băeț frumos, deștept și cult, am trecut la damele de la teatru și mă chiamă Olimpiu Boitoș.

Sint în București o seamă de oameni, cari își inchipuie că dincolo de bariera Mogoșoaiei sau a Filaretului a încetat civilizația și cultura. Aceștia dau marele contingent al indivizilor, cari iau de sus pe provincial și nu-l slăbesc cu prostia lor înfumurată. Și sint unii provinciali, pentru cari ceea ce nu poartă pecetea de consacrare a Bucureștilor este vrednic de tot disprețul. Tipii, și deoparte și din cealaltă parte, trăiesc în stare de simbioză: unii fără alții nu pot exista. E cazul se pare al dlui Boitoș, care năzuind spre gloria Capitalei, își prepară terenul, aruncând cu dispreț asupra lucrurilor deacasă.

D. Boitoș, ca orice parvenit, nu are admirație decât pentru valorile îndelung consacrate. Lucru firesc. Și tot ca orice parvenit, nu știe să distingă; dsa acceptă și admiră ceea ce îi impune publicitatea, infameiată sau neinfameiată, a vremii. Dsa ne vorbește de exemplu despre „cercul de la Gândirea“, de la care „un alt cerc literar de aceeași valoare“ nu s'a mai putut înjghieba. Ori, ceea ce a fost „cercul de la Gândirea“ știm noi mai bine decât d. Boitoș: el a fost pur și simplu sfârșitul a doi oameni, dintre cari unul continuă a trăi aici la Cluj. Inutil deci să discutăm dedacții, cari pornesc dintr'o premisă în întregime falsă. Vrea d. Boitoș lămuriri mai ample? Deocamdată îl putem asigura că literatura, care se face la Cluj e tot așa de bună ca și cea de pe vremuri de la „Gândirea“, dar ceea ce i se pare dsale lincezeală, lipsă de relief, este lipsa cadrului fatal mai redus și a publicității, care îi lipsește. Din această literatură n'au isbucnit genii și n'au răsărit teoreticieni, abili compilatori ai publicațiilor străine, cari să provoace prosternări de ridicol și sgomotos culturalism; dar în cuprinsul ei s'au manifestat și se manifestă talente de o autentică valoare, cari dacă nu au afins încă maximul de afirmare, e că nici n'au avut timp pentru aceasta și nici împrejurările nu sint

de natură a favoriza mai mult decât manifestări sporadice.

Chestiunea e cu mult mai amplă, decât poate cuprinde spațiul acestei notițe și vom reveni.

Întru pomenirea lui Iosif Vulcan. Din inițiativa reuniunii culturale „Cele trei Crișuri“ s'a desvelit zilele trecute la Oradea bustul lui Iosif Vulcan. E o faptă bună, care se recomandă dela sine. Iosif Vulcan a întreținut aici, cu stăruință și vrednicie, timp de 40 de ani, facla ideii de cultură românească. „Familia“ putea stârni pe vremuri surâsuri de bunăvoință în cercul esteților puri dela „Convorbiri“, sau dela „Luceafărul“; în timpul ei și cu mijloacele, de cari dispunea, meritul nu i-a fost cu nimic mai prejos de a altor importante manifestări literare românești.

O confuzie. Publicându-și în „Adevărul Literar“ interesante dsale impresii din călătoria făcută în țara negurilor vechi, d. M. Sadoveanu ia tablourile lui Jordaens, văzute în muzeul de la Amsterdam, drept mărturie despre înclinarea olandezilor spre „plăcerile pântecelui“. Ori Jordaens era flămand din Anvers și, ca și Rubens, exprimă o sete de plăceri voluptuoase, provocată de un alt mediu.

Nu spunem aceste lucruri pentru d. Sadoveanu, care desigur le cunoaște și care va căuta să corecteze în volum o eroare scăpată în fuga unor note de voiaj. Le spunem pentru cititorii prețioaselor sale observații din „Adevărul Literar“, cari s'ar putea să nu le mai urmărească în volum și ar rămâne într'o regretabilă confuzie.

Cu acest număr se încheie anul în curs. Numărul viitor va apare înaintea de sărbătorile Crăciunului ca prim număr al anului viitor, când Cosinzeana va apare săptămânal, compect reorganizată.

BIBLIOGRAFIE

Al. Popescu-Telega: *Asemănări și analogii în folklorul român și iberic.* — Craiova, Tiparul Prietenii Științei, Lei 40.

Adam Bolcu: *Din poveștile lui Moș Toader.* Bibl. pop. Asociațiunei No. 147, Sibiu, Lei 5.

Al. Lupeanu-Melin: *Niță Zdrenghia.* Bibl. pop. Asociațiunei No. 149, Sibiu, Lei 5.